

HAMBERGER JUDIT

Visegrádi Partnereink és Németország, avagy a lengyel külügyminiszter európai víziója

MKI-TANULMÁNYOK

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Magyar Külügyi Intézet

Felelős szerkesztő és tördelő:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: +36 1 279-5700

Fax: +36 1 279-5701

E-mail: titkarsag@hii.hu

www.kulugyiintezet.hu

www.hii.hu

© Hamberger Judit, 2012

© Magyar Külügyi Intézet, 2012

ISSN 2060-5013

Az EU legutóbbi soros elnökségét ellátó Lengyelország külügyminisztere, Radosław Sikorski 2011. november 28-án, a Német Külpolitikai Társaság berlini fórumán ismertette elképzelését az EU jövőjéről. Beszédének¹ azt a címet adta, hogy „Lengyelország és az Európai Unió jövője”. Azt remélte, hogy javaslatait az EU vezetői a december 8–9-i csúcsertekezleten, amikor az uniós reformszerződés módosítását tárgyalják, megfontolják majd. A beszédben felvázolt víziója nagy nemzetközi visszhangot keltett. Hazájában is élénk vitát váltott ki, mert sokan nem fogadták el, hogy mindaz, amit elmondott, Lengyelország Unióra vonatkozó hivatalos álláspontja legyen. Elképzelése azóta is részét képezi az EU jövőjéről és az ahhoz való viszonyulásról szóló vitáknak Lengyelországban, sőt Szlovákiában és Csehországban is.

Lengyelország az Európai Unióban még keresi a súlya szerinti helyét, és megpróbálja feloldani az ebből fakadó dilemmáit is. Néha a legnagyobbakhoz fordul, és náluk „teszteli” lehetőségeit. Ilyen alkalom volt a külügyminiszter berlini beszéde, valamint az új lengyel kormány által meghirdetett programban² megfogalmazott stratégiai célkitűzés is, amely szerint „Lengyelország arra törekszik, hogy az Unió centrumában, a főszereplők között találja meg a helyét”.

A BESZÉD LÉNYEGE

Radosław Sikorski berlini beszédének lényege az volt, hogy az EU legoptimálisabb iránya a föderális Unió elmélyítése, amit Németországnak kell megalapoznia. Az euróválság megoldásához, az Unió hitelének visszaszerzéséhez a legfontosabb előfeltételként a német aktivitást, mint kötelezettséget jelölte meg.

A közös pénztől elmondta, hogy az egység technikai funkcióját látja el, egyúttal szimbolizálja is az egységet vagy annak hiányát (ahogy annak idején, az 1990-es évek legelejének jugoszláv példája is mutatta). A felvett kölcsön visszafizetésének kötelezettségére, felelősségére apellált, mint a morális rend alapjára, amelyre az EU-nak is épülnie kell, hozzátevé még a teherviselésben szükséges szolidaritást is. Beszédében szerette volna azt is igazolni, hogy a közös pénz, az euró válsága nem az Unió bővítése miatt következett be. Ehhez exportadatokat ismertetett arról, hogy a britek, a franciák, és főként a németek mennyit nyertek az Unióból. (A németek 1993 óta a tizenötmilliárd eurós exportforgalmukat kilencvenötmilliárdosra növelték. Az EU-15-ök és az EU-10-ek közötti forgalom eléri a kétszázhuszonnégy milliárd eurót.) A bővítés segített elodáznai a gazdasági turbulenciákat is.

1 Radosław Sikorski: „Polska a przyszłość Unii Europejskiej”. *Ministerstwo Spraw Zagranicznych*, http://www.ms.gov.pl/files/docs/komunikaty/20111128BERLIN/radoslaw_sikorski_polska_a_przyszlosc_ue.pdf; Radek Sikorski: „Poland and the Future of the European Union”. *Ministerstwo Spraw Zagranicznych*, http://www.ms.gov.pl/files/docs/komunikaty/20111128BERLIN/radoslaw_sikorski_poland_and_the_future_of_the_eu.pdf, 2011. november 28.

2 „Exposé premiera Donalda Tuska (stenogram)” [Donald Tusk miniszterelnök expozéja (átirat)]. *Gazeta Wyborcza*, http://wyborcza.pl/1,75248,10668035,Expos%C3%A9_premiera_Donald_Tuska_STENOGRAM.html, 2011. november 18.

Azt is szeretne volna igazolni, hogy jelenleg nem egyértelműen valutaválság zajlik, mert egyéb valutákhoz képest az euró árfolyama stabil. Hangsúlyozta, hogy a fennálló helyzetért a kormányok a felelősek, mert túlköltektek és eladósodtak, így most *a szavahihetőség, a bizalom válsága áll fenn*. A pénzügyi piacok bizalmatlanok, kételkednek az euróövezetben, ami nem csoda, mert a Stabilitási és Növekedési Paktumot már hatvan-szor megszegték, és nem csak a kis országok, hanem az euró alapítói is.

A feladatok között határozta meg azt, hogy a bizalmat vissza kell szerezni, újból fel kell építeni. Ehhez *uniós, központi intézmények, procedúrák és szankciók kellenek*. Az EU-ban az eurót nem védi és irányítja pénzügyminisztérium. Vannak közös politikák, de azok közös védelmére nincsenek erős intézmények, és ha vannak, a tagállamok a maguk érdekei szerint gyengítik azokat. Az EU intézményeinek és eljárásainak többsége a tagállamok akarától és az illendőség általuk értelmezett határától függ. Az euróövezet válsága a lengyel külügyminiszter szerint megmutatta *az Unió gyengeségének, betegségének mibenlétét*, amit éppen *a nemzetállamokban, a partikuláris érdekekben* jelölt meg.

Sikorski úgy véli, hogy a nemzetállamok nemcsak a közös pénz, hanem az egész Unió szétesését is okozhatják, ami apokaliptikus méretű is lehet, ha mindenki csak magáért harcol. Azt sem veszi biztosra, hogy az euróövezet szétesése után az EU alapköve, a közös piac megmarad. Szerinte eljött az a pillanat, amellyel mindegyik volt és aktuális föderáció (USA, Svájc) szembesült: dönteni kell az integráció elmélyítése és a szétesés – az ún. „renacionalizálás” – között.

Az EU legsürgősebb feladatának az euró megmentését tartja, de úgy, hogy eközben az Unió demokratikus jellege – amely tiszteletben tartja tagállamai autonómiáját – ne sérüljön. Az új európai egyensúlyt a felelősség, szolidaritás és demokrácia, tehát az Unió legfontosabb alapjai között kell megtalálnunk.

A lengyel külügyminiszter szerint az egyensúly megtalálásához jó alapul szolgál *az intézkedések hatos csomagja*, amit a lengyel elnökség idején fogadtak el. Ez átláthatóbbá és fegyvelmezettebbé teszi a tagállamok pénzügyeit. E szerint a pénzügyminisztereknek először az Európai Bizottság előtt kell bemutatniuk a költségvetéseket (még mielőtt azok a nemzeti parlamentek elé kerülnének), és a költségvetés makrogazdasági egyensúlytalansága esetén az EB korrekciós javaslattal állhat elő. Az euróövezet azon tagjai ellen, amelyek megszegik a Stabilitási és Növekedési Paktumot, szankciókat vezethet be – anélkül, hogy azokat politikai nyomás által blokkolni lehetne.

A lengyel külügyminiszter ezután rátért *a fő uniós szervezetek legitimitásának megerősítésére*. Szerinte az Európai Bizottságot meg kell erősíteni: amennyiben a gazdasági felügyeletet is el kell látnia, autentikus, karizmatikus politikusokra, biztosokra van szükség, hogy a közös európai ügyet valóban képviselhessék. Ugyanakkor a hatékonyság érdekében *a Bizottságnak kisebbnek kell lennie*. Most huszonhét fős, de Sikorski szerint a legmegfelelőbb a tizenkét tagú vezetőtestület lenne. Emiatt a rotációs formát kellene bevezetni ahhoz, hogy minden tagállam képviselőjére sor kerüljön az Európai Bizottság biztosaként. Minél több hatalmat és jogkört adunk át az európai intézményeknek, annál nagyobb mértékű demokratikus legitimitációra van szükségük.

Sikorskinak az *Európai Parlament legitimitására* vonatkozóan is volt javaslata: néhány képviselőjére közös uniós listán szavazhassunk; *a tagállamok költségvetési ellenőrzését az Európai Parlamenttel egyetértésben lehessen csak végrehajtani*. Az uniós

tudatot is politikai építkezéssel lehetne megerősíteni, és a *Parlamentet egyetlen, állandó helyre kellene letelepíteni*. A külügyminiszter ajánlásai között szerepel az is, hogy *az Európai Tanács és az Európai Bizottság irányítását vonják össze, azt egy személy végezze*.

Az Európai Unió egységét hangsúlyozva fontosnak tartotta, hogy a közösségi intézmények legyenek és maradjanak centrális jellegűek. Az euróövezet és az EU közötti egységet az által is fenn kell tartani, hogy a zóna tagjai ne különüljenek el, hanem *mindent – az euróövezet problémáit is – valamennyi tagállam részvételével oldjanak meg*, annyi különbséggel, hogy az övezeten kívüli országok szavazati jog nélkül vehessenek részt a tanácskozásokon.

Sikorski azt is javasolta, hogy az egységesülési folyamatban *a tagállamoknak hagyjanak olyan jogköröket, amelyek örökre tagállami keretekben maradnak*. Miközben egyre több hatalmat és legitimitást adnak át a föderális intézményeknek, le kellene szögezni, hogy milyen jellegű ügyek maradnak a nemzeti kormányok hatáskörében. Ilyen lehet például: a nemzeti identitás, a vallás, az életstílus, a közérkölc, a jövedelemadó és az áfa mértéke.

Fenti javaslatainak túlnyomó többsége nem volt teljesen új, különféle formákban és mértékben már egy ideje témája az Unióról szóló politikai vitáknak. De beszédében olyasmiket is kimondott, amikre korábban inkább csak gondoltak. *A nagy nemzetek uniós felelősségét és nyereségét addig nem hangoztatták hivatalos formában*. Ebből a szempontból tabukat is döntött, amikor az EU két fontos országát és nemzetét, a briteket és a németeket szólította meg.

A BRITEK MEGSZÓLÍTÁSA

Nagy-Britanniát, az EU egyik legfontosabb tagállamát úgy szólította meg, mint *amely nem támogatja a szorosabb egységet, a föderalizmus elmélyítését*. Pedig a britek adják az EU közös nyelvét, nagyrészt az övék a közös piac gondolata, és brit hölgy áll az EU diplomáciájának az élén. Sikorski azt javasolta, hogy a britek irányítsák az EU védelmi ügyeit. Egyúttal hangsúlyozta, hogy Nagy-Britannia a transzatlanti kapcsolatok nélkülözhetetlen elemét jelenti. Ráadásul az euróövezet szétesése a brit gazdaságnak is nagy kárt okozna: az eladósodás – mindent beleszámítva – négyszáz százalékos. Felkérte a briteket, hogy ha ők nem is akarnak közös pénzt, ne akadályozzák azokat, akik viszont igen.

A NÉMETEK MEGSZÓLÍTÁSA

Ezek után *közvetlenül a németekhez fordult*, amivel a legnagyobb visszhangot váltotta ki. Kimondott ugyanis néhány olyan tényt, amiket addig nem volt ildomos említeni. Arra kérte Németországot, hogy nyíltan ismerje el: ők a legnagyobb haszonélvezői a jelenlegi megállapodásoknak, emiatt azok fennmaradásában is az övék a legnagyobb felelősség. Megdicsérte a németeket amiatt, hogy tudatában vannak: ők is

megszegték a stabilitási és növekedési paktumot, mivel a német bankok könnyelműen vásárolták a kockázatos részvényeket. De a németek hitelezési költségei a legalacsonyabbak, így rövidtávon sokat nyernek. Környezetük, tehát a szomszédos országok gazdaságának legyengülése azonban visszaüt rájuk is: nekik is nagy veszteségeket okoznak. Ezek után finoman felkérte Németországot arra, hogy fogadja el az euró inflációját cserébe azért, hogy az övezet szétesése – aminek egyre nagyobb az esélye – ne következzen be.

A németek meggyőzésében történelmi súlyokra és nagyságukra apellált: *Németország rendkívüli és kivételes felelősségét hangsúlyozta a kontinens békéjének és demokráciájának megőrzésében.* A lengyel külügyminiszter szerint ma nem a terrorizmus, a tálibok, a német tankok vagy a Medvegyev elnök által ígért orosz rakéták jelentik a legnagyobb veszélyt az európai békére és jólétre, hanem az euróövezet bukása. Ezért azt kéri, várja el a németektől, hogy – az egész Európai Unió érdekében – segítsenek az euróövezet megmaradásában és virágzásában. Szerinte a németek nagyon jól tudják, hogy senki más nincs abban a helyzetben, hogy ezt megtegye, csak ők. Biztosra vette, hogy ő az első külügyminiszter a történelemben, aki a következőt mondja: „*Kezdek kevésbé tartani a német erőttől vagy hatalomtól, mint a német tétlenségtől.*”

Sikorski elmondta, hogy a németek Európa nélkülözhetetlen nemzetévé, Németország pedig Európa vezető erejévé vált, ezért nem engedheti meg magának, hogy vezető pozíciójában vereséget szenvedjen. Azt is bátran kijelentette, hogy a németek nem dominálhatnak, de a reformokat nekik kell vezetniük. Ha bevonják a lengyeleket a döntéshozás folyamatába, számíthatnak Lengyelország támogatására. *Ha azonban a reformokat elodázzák, nagy veszélynek teszik ki Európát.*

A veszély nagyságát az Európában legtovább, több mint négyszáz évig (1385 és 1795 között) fennállt, föderális elemeket is magában foglaló lengyel–litván unió sorsával példázta: annak éppen a sokféle széthúzó tendencia, valamint a vétőjog (a nemesi szabadságjogok) abszolutizálása okozta a vesztét, mert túl későn fogtak hozzá a meghatározó reformok bevezetéséhez. Sikorski ebből azt a tanulságot vonta le, hogy most sem elegendő a lassú átalakítás, hanem gyors döntésekre és lépésekre van szükség. Az Európai Unió most a szakadék szélén áll, és ha a németek nem cselekszenek gyorsan, akkor vége az erős, nagy, biztonságos és prosperáló Európának. A tetteit – a helyeseket vagy a rosszakat – a jövő nemzedékei fogják megítélni. Hogy mi lesz belőle, az elsősorban a németek, s csak másodsorban a többiek döntésétől függ. *Európa jövőjével kapcsolatban tehát a németek felelősségére apellált.* Beszédében az is szokatlan volt, hogy megjegyezte: nemcsak Európára, de Lengyelországra is a legnagyobb veszélyt az jelenti, ha az EU és az euróövezet szétesik.

LENGYELORSZÁG HOZZÁJÁRULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ FEJLŐDÉSÉHEZ

A lengyel külügyminiszter azt is felvázolta, hogy mi mindennel járul(t) hozzá hazája a közös Európához: az ország már nem a problémák, hanem az európai megoldások forrását jelenti; tapasztalatokkal rendelkezik a diktatúra demokráciává, illetve a beteg, központi tervutasításos gazdasági rendszer piacgazdasággá való

átalakításában. Mindennek elérésében a nyugati szövetségesek és barátok – az USA, Franciaország és kiemelten Németország – segítették a lengyeleket. Reményét fejezte ki, hogy ez a németek számára nem volt rossz befektetés. Annál is kevésbé, mert 1990 óta a Lengyelországba irányuló német export a kilencszeresére nőtt, és a német–lengyel kereskedelem most nagyobb volumenű, mint az Orosz Föderációval folytatott árucseré.

Lengyelország eddig elért sikereit röviden bemutatva elmondta, hogy a nemzetközi mutatók alapján nagyságrendekkel ugrott felfelé a különböző mutatók (társadalmi fejlettség, konkurenciaképesség, korrupció jelenléte) alapján összeállított nemzetközi listákon. A lengyel gazdasági növekedés arányainak ismertetése után megjegyezte, hogy hazája azok között az uniós országok között volt, amelyek elsőként foglalták alkotmányba (1997-ben) az államadósság vagy köztartozás limitjét.

A régi-új lengyel kormány további, a pénzügyi fegyelemre és a gazdaság fejlesztésére irányuló reformelképzeléseinek rövid ismertetése után kijelentette, hogy a kormány négyéves ciklusának végén (2015 vége) az ország képes lesz arra, hogy teljesítse az euróövezetbe lépés kritériumait. (Ez azonban nem jelenti azt, hogy akkor majd rögtön be is akar lépni!) Lengyelország számára fontos, hogy az euróövezet fennmaradjon és virágozzon. Értelmezése szerint a lengyelek a kormányt – a csatlakozási szerződés támogatása által – arra hatalmazták fel, hogy az országot akkor vigye be az euróövezetbe, amikor arra mindkét fél készen áll majd. Azt is megjegyezte, hogy Lengyelország a saját kompromisszumképességét is beviszi az Unióba, amikor a szuverenitása egy részének átadásáért cserébe az erősebb Európában „tisztesseges pozíciót” szeretne elérni.

A LENGYELORSZÁGI VÉLEMÉNYEK ÖSSZECSAPÁSA

A beszéd tartalma meglepte a lengyeleket is. Sok politikus nyilatkozott úgy, hogy nem tudtak róla, váratlanul érte őket, és hogy úgy vélik, előzetesen senkivel sem egyeztetették. Nem volt világos, hogy a beszédben kifejtett vélemény mögött kik állnak: a teljes kormány-e, a kormányzó pártok-e, vagy csak a kormány egy-két tagja? A többség azon a véleményen volt, hogy az a miniszterelnök, az államfő és a külügyminiszter gondolatait tükrözte. Tény, hogy egyes elemei már korábban is elhangzottak, de így együtt nagyon meglepő, egyesek számára pedig megdöbbentő volt. Még a kormány, valamint a később Sikorski mellett kiálló képviselők közül is voltak olyanok, akik azt mondták, hogy ezt a forradalmi gondolatokat tartalmazó beszédet előbb otthon meg kellett volna vitatni. Nemcsak a konzervatív jobboldaliak, hanem szociáldemokraták is nehezményezték, hogy a beszéd váratlanul érte a lengyeleket, előzőleg nem bocsátották vitára, és titokban, a csúcspolitikusok szűk körében született meg. Kifogásolták stílusát, hangnemét, „rövidre zárásait”, „lazaságát” is. Akadt olyan képviselő, aki ezt gyanúsnak is tartotta.³

3 Aleksander Majdanski – PAP: „»Niejasne, czyje stanowisko prezentował Sikorski w Berlinie« – opozycja krytykuje Sikorskiego” [Nem világos, kinek az álláspontját képviselte Sikorski Berlinben – az ellenzék bírálja Sikorskit]. *Gazeta Prawna*, http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/570673,niejasne_czyje_stanowisko_prezentowal_sikorski_w_berlinie_opozycja

Jarosław Kaczyński, a PiS (Jog és Igazságosság) elnöke sajtóértekezleten jelentette ki, hogy a lengyel diplomácia vezetője megsértette az alkotmányt, amikor olyasmiket jelentett ki, amelyekből az a következtetés vonható le, hogy Lengyelország már döntött arról, hogy egy föderáció tagja lesz, és nem lesz többé független állam.⁴ Hozzátette: ő maga nemcsak annak a lehetőségét veti el, hogy a nemzetállamok unióját föderáció váltsa fel, hanem azt is, hogy abban Németország hegemon szerepet játsszon. Úgy értékelte, hogy Sikorski felajánlotta Lengyelország alárendelt helyzetét – azt a helyzetet, amit már mindannyian ismernek, hiszen volt már vele dolguk 1989 előtt. (Hozzátehető, hogy Sikorskinak viszont nem volt vele elég dolga, mert nyugati emigrációban élt.) Kaczyński a történetet különösnek és hallatlannak nevezte, és közölte: Sikorskinak ehhez nem volt sem alkotmányos, sem törvényben biztosított joga.

Ugyanezen a sajtótájékoztatón a PiS elnöke azt is felsorolta, hogy Németország éppen mely érdekeit tudja érvényesíteni töretlenül, a lengyelek kárára: a kitelepített németek központjának (*Zentrum gegen Vertreibung*), illetve az Északi Áramlat gázvezetékek az építését, továbbá a lengyel kisebbséggel való bánásmódot. Azt állította, hogy amennyiben elfogadják Sikorski javaslatait, Lengyelország félgymarmati sorba kerül, és csak az olcsó munkaerő biztosítása lesz a feladata.

A beszéd miatt éles belső vita folyt le a pártok között a szejmben és azon kívül is, amibe a társadalom is bekapcsolódott. Három kérdés állt a középpontban: a beszéd tartalmát és szándékát lehet-e Lengyelország hivatalos külpolitikai álláspontjának tekinteni; értelmezhető-e Lengyelország szuverenitásának feladásaként; Németország erejének nyilvánvaló elismerése miként értékelhető. A vitába Sikorskival szemben, ellenzéki oldalról bekapcsolódott a PiS és a belőle kivált konzervatív jobboldali csoport, a *Solidarna Polska* (Szolidáris Lengyelország, SP) is. De nemcsak őt, hanem a kormányfőt és az államfőt is felelősségre vonták. A külügyminisztert azzal vádolták meg, hogy megszegte a kormányzati esküjét, hogy alkotmányellenesen járt el, és hogy javaslatai jelentősen korlátozzák Lengyelország szuverenitását. Ez olyan bűn, amely alkotmány sértésnek számít.

Rendkívüli szejm-ülést is összehívtak azért, hogy a miniszterelnök, Donald Tusk vezesse elő az EU jövőjére vonatkozó hivatalos lengyel álláspontot, valamint hogy megvitassák a külügyminiszter elleni bizalmatlansági indítványt. Az ülést megtartották, de az indítványt nem fogadták el: a kormánykoalíció (PO, PSL) és az ellenzék két pártja, a baloldali SLD és Palikot Mozgalma megíúsította azt. A miniszterelnök 2011. december 15-én védte meg a szejmben Sikorskit és berlini beszédét. Tusk szerint a külügyminiszternek az volt a célja, hogy valamennyi partnert – köztük Németországot – arra ösztönözze, hogy ne tegyenek úgy, mintha nem viselnének teljes felelősséget a válsághelyzetért és azokért a mechanizmusokért és eszközökért, amelyekkel Európát ki lehet vezetni a válságból.

Krzysztof Kwiatkowski volt igazságügy-miniszter azzal védte meg Sikorskit és beszédét, hogy a külügyminiszter a lengyel nézőpontot vázolta, s az összhangban van a nemzeti érdekekkel. Sikorski megmutatta, hogy Lengyelországnak van véleménye az

[krytykuje_sikorskiego.html](#), 2011. november 29.

4 IAR: „To jest złamanie konstytucji, to jest sprawa dla Trybunału Stanu” [Ez az alkotmány megszegése, ez az Állami Büntetőbíróság elé való ügy]. *Radio dla Ciebie*, http://www.rdc.pl/index.php?/pol/aktualnosci/aktualnosci/to_jest_zlamanie_konstytucji_to_jest_sprawa_dla_trybunalu_stanu, 2011. november 29.

Unióról, és ennek kimondásához ereje is van. Igazat adott neki abban, hogy a németek a legerősebb, a kulcsfontosságú partnerek az EU megváltoztatásához. Felfedte Sikorski beszédének „anyagi összefüggéseit” is: mivel Lengyelország az EU felzárkóztatási és strukturális alapjaiból származó pénzek legnagyobb haszonélvezője, lengyel nemzeti érdekek, hogy az Európai Unió ne essen szét.⁵

A baloldal is elfogadta Sikorski beszédét, elismeréssel nyilatkozott róla, és nagyra értékelte, hogy a külügyminiszter személyén keresztül Lengyelország állt elő a javaslattal. A szociáldemokraták (SLD) vezére, Leszek Miller szerint csak az a kár, hogy nem a lengyel elnökség lelegején tették meg ezt.⁶ Azt is hasznosnak találta, hogy a külügyminiszter vitát kezdeményezett az EU további sorsáról. Miller hiányolta a beszédből a lengyel hozzájárulások néhány elemének megemlítését, például azt, hogy az ország mikor lép be az euróövezetbe, mikor vonja ki magát a brit jegyzőkönyv hatálya alól, vagy mikor írja alá az EU szimbólumaira vonatkozó nyilatkozatot. A baloldal abban sem talált semmi kivetnivalót, hogy Berlin legyen az EU megszilárdításának fő végrehajtója – annál is inkább, mert Nyugatra a lengyelek útja a németeken keresztül vezetett és vezet, és mert Németország volt eddig is a lengyel uniós törekvések legfőbb támogatója.

A Brüsszelben, a Tanács Főtitkárságán dolgozó lengyel diplomata, Marek Grela szerint Sikorski beszéde olyan fontos volt, hogy az a lengyel diplomáciatörténetbe is bevonul.⁷ Úgy vélte, külügyminiszterük azt mondta el a németeknek, ami már megillette őket. E nehéz időkben szükség van az európai egységre, és maguk a németek is elismerik, hogy a világ más régióival szemben felmerülő konfrontációkat egyedül nem győzik. A németeknek talán szükségük volt erre a készletésre, amit ráadásul éppen Lengyelországtól kaptak meg.

A szejm vitájában a konzervatív jobboldali ellenzék azzal vádolta meg a lengyel kormányt, különösen a külügyminisztert és a kormányfőt, hogy az országot egyre jobban alárendelik Németországnak. (Ezt a gyanúját a PiS vezetője azóta hangoztatja, hogy 2007-ben elveszítette a választásokat, és a Polgári Platform van kormányon.) Szerinte ugyanis Tuskék a keletre eső térséget az orosz dominanciának „engedték át”, az európai ügyekben pedig elfogadták Németország primátusát. Ez a külpolitika arra törekszik, hogy se Moszkvát, se Berlint ne ingerelje. Így végeredményben lemondott a Lengyelország érdekeiért folytatandó küzdelemről is, amit például az energetikai biztonság helyzete is igazol.

A külügyminiszter elleni bizalmatlansági indítvány benyújtásáról folyó vitában az SP képviselői azt kifogásolták, hogy Tusk a beiktatását követő programbeszédében (2011.

5 PAP: „Bronią Sikorskiego. »Stały rytuał ze strony opozycji«” [Védelmükbe veszik Sikorskit. „Ez az ellenzék állandó rituáléja”]. *Dziennik*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/368793,kwiatkowski-sikorski-przedstawil-punkt-widzenia-zgodny-z-polskim-interesem.html>, 2011. november 29.

6 PAP: „Zaskakujący sojusznik Sikorskiego. »Dawno powinien to oświadczyć«” [Sikorski meglepő szövetségese. „Már régen el kellett volna ezt mondania”]. *Dziennik*, http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/368795,miller-popieram-ogolny-ton-wystapienia-min-sikorskiego.html?utm_source=link&utm_medium=referral&utm_campaign=nastepny-artykul, 2011. november 29.

7 PAP: „Mowa Sikorskiego przejdzie do historii polskiej dyplomacji” [Sikorski beszéde bevonul a lengyel diplomáciatörténetbe]. *Dziennik*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/368847,grela-mowa-sikorskiego-przejdzie-do-historii-polskiej-dyplomacji.html>, 2011. november 29.

november 18-án) nem szólt a kormányzati külpolitikáról. Csupán kijelentette, hogy azt majd a külügyminiszter fogja ismertetni. Ezt azonban Sikorski nem a lengyel szejmben tette meg, hanem egyenesen Berlinben, s így nem volt alkalom a megvitatására.

A beszéd miatti feszültség a szejm ülése után is megmaradt, a viták áthúzódtak a közéletbe, sőt az utcára is kikerültek. A konzervatív jobboldal a kormány elleni tömeges tüntetésekkel folyamatosan jelzi, hogy nem ért egyet a Sikorski-beszédben megfogalmazott külpolitika tartalmával, céljával és sugalmazásaival, sőt azokat ellenséges és veszélyes elképzeléseknek, nézeteknek, az állam függetlenségét, szuverenitását veszélyeztető, behódoló szándékok kinyilvánításának tartja. Ez az ellenzék elutasítja az uniós federalizmust, különösen annak elmélyítését.

A szejmben és az utcán folyó vita témája marad az is, hogy Lengyelország mennyivel járul hozzá az euróválságnak a Nemzetközi Valutaalapon keresztül történő megoldásához. Az aktuális állapot szerint 6,27 milliárd euróval vennék ki a részüket, de ez sem teljesen biztos, mert (belső banki jogköri kollíziókra hivatkozva) végleges döntés még nem született.⁸

Sikorski 2009 óta hangsúlyozza, hogy Németország kulcsfontosságú partnere hazájának. Néhány éve vallja, hogy a német–lengyel együttműködés hozzásegíti Lengyelországot ahhoz, hogy részt vehessen az európai döntéshozó folyamatokban, de ahhoz is, hogy hathasson Oroszországra. A beszéde óta otthon többször elmagyarázta, mit is mondott Berlinben, mi volt vele a szándéka. A magyarázkodások, értelmezések során hangsúlyozta, hogy jobb lenne, ha pontosan olvasnák el, ami ott elhangzott. Elsősorban a nemzetállami szuverenitás kérdésében volt bíráló. Úgy vélte, nem reális azon elképzelés, hogy majd az összes uniós partner minden ügyről (ideértve a fejlesztési alapokból befolyó támogatások kérdését is) közösségi szellemben fog gondolkodni, Lengyelország pedig megmaradhat szuverén demokráciának. Ez érvényes Németországra is: nem lehet elvárni, hogy a németek a saját szuverenitásukat a közösségi szintű ellenőrzésnek vessék alá, miközben a lengyelek megőrizhetnék teljes szuverenitásukat.⁹ Nem tartotta helyesnek, hogy Lengyelország csak olyan államszövetségekben akar részt venni, ahol biztosan a fő nyertesekhez tartozik, kevesebbel nem éri be. Védekezéseiben azt is hangsúlyozta, hogy a föderációban való részvétel nem hazaárulás, és hogy meg kell tanulni: a nemzetközi politika nem konstans, hanem dinamikusan változó környezet, amelyben az irányok is változhatnak (hiszen változik az EU a keleti bővítés óta is). Sikorski felvállalta azt a véleményét is, hogy az Uniónak szuperhatalommá kell fejlődnie.¹⁰

8 „Decyzji o pożyczce dla MFW nie ma, bo nie wiadomo, kto ma ją podjąć” [Nincs döntés az IMF-nek adandó kölcsönről, mert nem tudni, kinek kell azt meghoznia]. *Telegraf.biz*, http://www.telegraf.biz/polska/article.decyzji_o_pozyczce_dla_mfw_nie_ma_bo_nie_wiadomo_kto_ma_ja_p.4977.1.1.1.html, 2012. február 17.

9 TSz – PAP: „Sikorski: trzeba mówić społeczeństwom jak wygląda polityka europejska” [Sikorski: meg kell mondani a társadalmaknak, hogyan néz ki az európai politika]. *Onet*, <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/sikorski-trzeba-mowic-spoleczenstwom-jak-wyglada-p.1.4994226.wiadomosc.html>, 2012. január 10.

10 „Sikorski: trzeba mówić społeczeństwom jak wygląda polityka europejska” [Sikorski: meg kell mondani a társadalmaknak, hogyan néz ki az európai politika]. <http://www.gover.pl/news/szczegoly/guid/sikorski-trzeba-mowic-spoleczenstwom-jak-wyglada-polityka-europejska>, 2012. január 11.

Föderációpárti álláspontját 2012-ben is több felszólalásában indokolta. Például azzal, hogy az Európai Unió irányíthatatlanná vált, s a válság csak föderációs keretben orvosolható. Több oldalról is megközelítve megismételte berlini beszédét, az abban szereplő érveit. Felszólította az uniós tagországok politikusait, hogy magyarázzák el honfitársaiknak, hogy miről van most szó az Unióban, hogy mi a tétje a további uniós fejlődésnek.

Feltételezhetnénk, hogy Radosław Sikorski az ominózus beszédet azért mondhatta el olyan bátran, mert évtizedekig Lengyelországon kívül élt, és így a németekkel szembeni bizalmatlanságtól „mentes” volt. Ez az állítás azonban nem állja meg a helyét: ismertek ugyanis Sikorskinak a németekkel szembeni, lengyel politikusként tett korábbi kijelentései, amelyeket most nemcsak lengyelek, hanem a lengyel viszonyokat jobban ismerő csehek és szlovákok is felrötták neki, amikor berlini beszédét értékelték.

Sikorski 2005 végén lépett be Jarosław Kaczyński kormányába, ahol híres atlantista, anglofil és újkonzervatív védelmi miniszter volt. 2006-ban nagy port kavart azzal, hogy a német–orosz Északi Áramlat (*Nord Stream*) nevű gázvezeték megépítését az 1939-es Molotov–Ribbentrop-paktumhoz hasonlította. A vezeték ugyanis Lengyelország (és Ukrajna) szándékos elkerülésével, kizárásával épült meg. Sikorski később, az első Tusk-kormány (2007–2011) impulzív külügyminisztereként – a WikiLeaks által 2011 szeptemberében nyilvánosságra hozott követjelentések szerint – kinyilvánította, hogy Németország az orosz érdekek „trójai falova” az EU-ban és a NATO-ban.¹¹ Többen úgy vélik, hogy akkor még túl fiatal volt, de mára felismerte a helyes irányt. Megértette, hogy Lengyelország legfontosabb kapcsolatai Németországgal erősítendőek. Leginkább a németek segíthetnek nekik abban, hogy a lehető legstabilabban integrálódjanak Európa közepéhez.

A beszéd hazai és cseh értékelőinek némelyike felvetette a kérdést, hogy vajon Lengyelország odaadja-e szuverenitását az EU strukturális és felzárkóztatási alapjaiból eredő, bőséges forrásokért cserébe? Mert a lengyeleket a Nyugattól elválasztó fejlettségi szakadék betemetéséhez még legalább egy olyan hétéves ciklusra volna szükség, amelyben az uniós alapokból bőkezű támogatásban részesülnek. Az EU 2014 és 2020 közötti költségvetése 2012-ben készül el, azaz éppen a válság idején, s ez nem kecsegtet az eddigi bőkezűséggel.¹²

A Sikorski-beszéd egyik, nem részletezett, de lényeges kérdése, Lengyelország euróövezetbe való belépésének időpontja, továbbra is megválaszolatlan. Általánosságban véve be akarnak lépni, de időpontot nem adnak meg. A lengyel pénzügyminiszter, Jacek Rostowski 2012. január végén még az új európai parlamenti elnököt, Martin Schulzot is helyesbítette, aki azt állította, hogy Lengyelország 2015-ben be kíván lépni az eurózónába. Rostowski azt hangsúlyozta, hogy az említett dátum csak arra vonatkozik, hogy addigra szeretnék teljesíteni a fiskális kritériumokat. Tusk kormányfő szintén gyakran hangoztatja ez utóbbit, és ritkán teszi hozzá, hogy megvárják, amíg az övezet rendbe hozza a pénzügyeit és megerősödik. Ezt sokan úgy értelmezik, hogy a kritériumok teljesítésével

11 ČTK: „Němci jsou trojským koněm Ruska, napsal v depeši šéf polské diplomacie” [A németek Oroszország trójai falova, írta a táviratban a lengyel diplomácia vezetője]. *Hospodářské noviny*, 2011. szeptember 17.

12 Jacek Pawlicki: „Dlaczego Tusk milczy o euro?”. *Gazeta Wyborcza*, http://wyborcza.pl/1,75515,10677736,Dlaczego_Tusk_milczy_o_euro_.html, 2011. november 21.

együttal be is lépnek. Ezt azonban a lengyel pénzügyminiszter mindannyiszor kifejezetten cáfolja.¹³ Mindezek alapján arra lehet következtetni, hogy a lengyel – akárcsak a cseh – kormány valójában mindent megtesz azért, hogy országa a lehető legkésőbb „kényszerüljön” az övezetbe való belépésre.

SZLOVÁKIAI VÉLEMÉNYEK: NÉMETORSZÁG A LEGFONTOSABB

Annak ellenére, hogy Szlovákiának az euróövezet válsága elevenébe vág (hiszen a V4-országok közül a zóna egyedüli tagja), az ottani politikusok közvetlenül nem reagáltak a Sikorski-beszédre. Ahhoz képest, hogy az mekkora vitát váltott ki a lengyel és a cseh közéletben, a szlovákoknál alig esett szó róla. Szlovák értelmiségiek megjegyezték, hogy politikusaik csak irigyelhetik a lengyeleket a beszédben megnyilvánult bátorságért; azért, hogy volt merszük az éles fogalmazáshoz és ahhoz, hogy a bőrüket vigyék a vásárra. Úgy vélték, hogy saját politikai elitjük azért nem szólal meg, mert vagy alszik, vagy nincs mit mondania.

Szlovákiában azonban az euróról és az euróövezetről szóló vita már korábban, 2011 nyarán lezajlott, amikor a mentőcsomag ügye égető kérdéssé vált. A pénzügyminisztérium államtitkára, *Vladimír Tvaroška* 2011 augusztusában azt nyilatkozta, hogy *Szlovákiának Berlinnel kell tartania, ahhoz kell igazodnia*. Ez az országnak, legyen bármilyen kormánya is, kulcsfontosságú feladata. Németország ugyanis nemcsak a legerősebb állam az EU-ban, de a legfelelősségteljesebb gazdaságpolitikát is folytatja, amit a szlovákoknak is követniük kell.¹⁴

Ugyanezt mondta *Robert Fico* is, aki az ellenzék legerősebb politikusa, a kormányfői posztnak a választások utáni várományosa. Ő is leszögezte, hogy Szlovákia a német–francia tandem akaratának veti alá magát. „Szlovákia, mint az euróövezet tagja, tudja a kötelességét. Franciaországot és Németországot követi, amelyek most az euró megmentésének élharcosai. Szlovákia számára ez az egyetlen út afelé, hogy a perspektivikus zóna része maradjon. Aki ezzel az iránnyal szembemegy, durva hibát követ el, Szlovákia ellen cselekszik.”¹⁵ Pozsony követi Berlint és Párizst, legyen szó akár a 25%-os jövedelemadó bevezetéséről az egész EU-ban, akár az eurokötvények ügyéről. Csak azok maradnak a perspektivikus zónában – mondja Fico –, akik a németekkel és a franciákkal

13 PAP: „Rostowski: Nie mamy zamiaru wstepowac do strefy euro w 2015 r.” [Rostowski: Nem áll szándékunkban 2015-ben belépni az euróövezetbe]. *Gazeta Wyborcza*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114884,11059445,Rostowski_Nie_mamy_zamiaru_wstepowac_do_strefy_euro.html, 2012. január 30.; „Tusk: Nie przystapimy do euro w 2015 r., przewodniczacy PE sie pomylil” [Tusk: Nem lépünk be az euróba 2015-ben, az EP elnöke tévedett]. *Fakty*, <http://fakty.interia.pl/swiat/news/tusk-nie-przystapimy-do-euro-w-2015-r-przewodniczacy-pe.1753310.4>, 2012. január 31.

14 Juraj Javorský – Marianna Onuferová: „Tvaroška z ministerstva financií: Musíme sa držať Nemecka” [Tvaroška a pénzügyminisztériumból: Meg kell tartanunk Németországot]. *Sme*, <http://ekonomika.sme.sk/c/6014464/tvaroska-z-ministerstva-financii-musime-sa-drzat-nemecka.html>, 2011. augusztus 13.

15 Robert Fico: „Len tí, čo budú hrať hru s Nemcami a Francúzmi budú v zóne perspektívnych” [Csak azok lesznek benne a perspektívával rendelkezők zónájában, akik Németországgal és Franciaországgal együtt játszzák a játékot]. *Euractiv*, <http://www.euractiv.sk/danova-politika/interview/len-ti-co-budu-hrat-hru-s-nemcami-a-francuzmi-budu-v-zone-perspektivnych-017730>, 2011. augusztus 30.

együtt játsszák a játékot, a többiek valahol máshol végzik. Ez pártjának (Smer – sociálna demokracia) a jövőre vonatkozó „Szlovákia-filozófiája”. Feltehetően ezt erősítette meg akkor is, amikor 2011. november végén, pártküldöttsége élén Brüsszelben járt, ahol fogadták őt az EU legmagasabb rangú politikusai (Van Rompuy, Barroso, Martin Schulz). Kifejtette nekik, hogy nem szeretné, ha az euróövezetet különböző (elit és kevésbé elit) csoportokra osztanák. Csökkenteni próbálta annak a korábbi feszültségnek a következményeit, amikor Szlovákia az euróövezet problémás országként nyilvánult meg: támogatta a konszolidálási és stabilizálási erőfeszítéseket; egyetértett a fiskális politikák összehangolásával és a szankcionálás szabályainak bevezetésével. Az európai baloldali pártokhoz igazodva, csatlakozott a bankügyletek megadóztatásának szándékához is (egyúttal Merkel elképzelését is támogatva ezzel). Azt is elmondta, hogy az erős államokhoz való „tapadás” nem jelenti azt, hogy Szlovákiának az ő vezetésével nem lesznek majd saját nézetei és igényei.

A Sikorski-beszéddel kapcsolatos szlovákiai reakciók elsősorban azzal foglalkoztak, hogy *Szlovákiának milyen mértékben is kell kitarania a németek mellett*. Azt járták körül, hogy *mennyire fontos Németország a szlovákok számára, s hogy a berlini orientációnak van-e reális alternatívája*.¹⁶

A jelenlegi pénzügyminiszter, *Ivan Mikloš* szerint a szlovák–német partnerség és együttműködés Szlovákia számára többet jelent, mint amennyire azt általában tudatosítják. Bár nem csak gazdasági aspektusai vannak, de ő, mint közgazdász, azt járta körül részletesebben. A három fő gazdasági okot, amelyek miatt Szlovákiának nemcsak kiállnia kell Németország mellett, hanem követnie is kell, a német gazdasági erőben, annak a szlovák gazdaságra gyakorolt hatásában, valamint az euróövezet válságának – és egyáltalán az adósságválságnak – a Németország által érvényesített megoldási módszerében látta. A német erőt úgy jellemezte, hogy az ország Európában most is gazdasági szuperhatalom, és hosszú távon is az marad, s mint ilyen, a világban is kivételes a pozíciója. Ennek igazolására Franciaország és az USA helyzetét hozta fel: a német–francia tandemben teljesen világos, hogy ki a vezető erő; az amerikai gazdaságnak pedig rosszabbak a távlati kilátásai, mint a németnek, mert az USA továbbra is rossz finanszírozási és adósságpolitikát folytat, míg a németek helyeset. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a két állam kereskedelmi mérlegének adatai: amíg Németországnak hatalmasak az aktívumai, addig az USA-nak rendkívüli deficitjei vannak; a németek a fejlődő piacokon sokkal jobb pozíciót vívtak ki maguknak, mint az amerikaiak.

A szlovák pénzügyminiszter szerint tehát Németországnak Európa és a világ gazdaságára „abnormálisan” nagy a hatása, befolyása. De a szlovákra még ennél is nagyobb: a szlovák és a német gazdaság összefonódása történelmi gyökerekkel is rendelkezik, de most Németország Szlovákiának a legnagyobb kereskedelmi és befektetési partnere, és ez hosszú távon is így marad.

A harmadik ok, ami miatt Szlovákiának Németország mellett kell maradnia, az a mód, ahogyan a németek az euróövezet válságát meg akarják oldani, ahogyan az eurót meg akarják menteni. Mikloš számára evidens a Sikorski-beszédben hangsúlyozott gondolat: az eurózóna szétesése katasztrófát jelentene nemcsak az övezetbe tartozó országok, hanem az egész Unió és az egész világ számára is. Azzal is egyetért, hogy ha a pénzünió

16 „S Nemeckom na večné časy?” [Németországgal örök időkre?]. *Týždeň*, <http://www.tyzden.sk/casopis/2011/51/s-nemeckom-na-vecne-casy.html>, 2011. december 18.

túléli a válságot, akkor azt ki kell egészíteni a fiskális unióval. De a döntő kérdés az, hogy az utóbbit hogyan építik fel. Erre két lehetőséget vázolt fel. Az egyik az „Európai Egyesült Államok” létrehozása, ami erős politikai, fiskális és „transzferunió” lenne, erős központi európai kormányval, egységes adókkal és „masszív” forrás-újraelosztással. Ennek részét képeznék az eurokötvények is: az EKB korlátlanul vásárolná fel a tagállamok kötvényeit. A másik lehetőség az olyan fiskális unió, amely világos, szigorú és kikényszeríthető, automatikus szabályokkal rendelkezik, amik meggátolnák, hogy az eurózóna vagy az EU egyes tagállamai felelőtlen költségvetési és gazdaságpolitikát folytassanak. Ez utóbbi megoldás nem igényel intézményesen nagy volumenű újraelosztást, sem egységes uniós adókat, sem erős európai kormányt. Mikloš szerint ez az a politika, amit Németország képvisel az EU-ban, s amit ő maga is az egyetlen lehetséges, megvalósítandó és fenntartandó megoldásnak tart, és ez az, ami Szlovákia érdekében is áll.

Richard Sulík, a szlovák kormány lemondását okozó politikai párt (SaS) vezetője, aki a kormány bukásáig a parlament elnöke volt, másként képzei el Németország fontosságát és a szlovákok helyét az EU-ban. Ő volt az, aki saját jobboldali kormányát 2011 őszen azzal buktatta meg, hogy a görögöknek szóló mentőcsomag ellen szavazott. Most is ellentmondott a pénzügyminiszternek, amikor azt állította, hogy a „mindenáron Németországhoz való tapadás” önbizalomhiányról tanúskodik és veszélyes. Úgy vélte, tény, hogy a német gazdaság a legerősebb Európában, és hogy Szlovákia legnagyobb kereskedelmi és befektetési partnere; az is tény, hogy a német cégek sok tízezer munkahelyet teremtettek Szlovákiában. De ez nem ok arra, hogy megfontolás nélkül kötődjenek hozzá. Ez lakáj-szellemre és félelemre vall: attól félnek, hogy ha nem követik vakon a német akaratot, akkor elveszíthetik Szlovákia EU-n belüli pozícióját, amit az euróövezetbe tartozás biztosít a számukra. Nem javasolja, hogy mindig mindenben azt tegyék, amit Berlin kíván, csak mert attól tartanak, hogy az megharagszik rájuk. Sulíkban a gyakorló vállalkozó is megszólalt, aki úgy látja, hogy Szlovákiának elsősorban magára kell támaszkodnia, magában kell bíznia. A németeket ugyanis nem a szlovákoknak nyújtandó segítség vezérli, amikor ott befektetnek, hanem az olcsó és viszonylag képzett munkaerő, az alacsony adók, a gyenge szakszervezetek, a rugalmas munka törvénykönyve, vagyis az, hogy Szlovákiában kedvező a vállalkozási környezet. Ha egy másik országban ennél jobbat találnak, akkor majd átvonulnak oda. Sulík szerint ez így normális. Előfordulhat azonban, hogy egyes német döntések követése Szlovákia számára katasztrófát jelenthet. Példaként említi az atomerőművek bezárását, a német adópolitikát és munkajogot.

Egy ellenzéki, parlamenten kívüli politikus, a korábbi kereszténydemokrata képviselő és belügyminiszter, *Vladimír Palko* is óva intett attól, hogy vakon kövessék Németország akaratát. Úgy vélte, hogy Szlovákiának jobb lenne, ha nem alakulna ki a „kétkörös”, „szűkebb” és „tágabb” unió. Ezt azzal indokolta, hogy az ország nem feltétlenül bírná a szűkebb, euróövezeti versenyt (amelyben Németország akarata még inkább érvényesülne). Másrészt arra hívta fel a figyelmet, hogy a német javaslatok egyike-másika kifejezetten kárt okozna Szlovákiának. A költségvetési fegyelemre és szigorra vonatkozóak kétségkívül fontosak és hasznosak, akárcsak az azokat megszegő államokkal szembeni szankciók. De az euróövezeti segélycsomagok koncepciói, illetve az egykulcsos adóra és az illetékekre vonatkozó német elképzelés már veszélyes. Minél erősebb Németország befolyása az EU fiskális jövőjére, annál valószínűbb, hogy vége az Unión belüli manőverezések

szabadságának. Éppen ezért azt a véleményét hangoztatta, hogy meg kell gátolni a „két unió” kialakulását, és nem szabad engedni az adók és illetékek harmonizálására irányuló német nyomásnak. De ha mégis létrejönne a szorosabb eurózóna, akkor Szlovákiának arra kell törekednie, hogy ne essen ki az „elitklubból”. Ám szerinte a szoros euróövezetben való bennmaradás hosszú távon ne legyen abszolút érvényű, mert az már közelítene a fiskális unió létrehozásához – mindennel, ami azzal együtt jár. Ennek pedig hosszabb távon már jelentkeznének az előnytelenégei, ami Szlovákiának, mint visegrádi országnak, problémákat okozna. Különösen akkor, ha a V4 másik három állama nem kívánna belépni a szoros fiskális unióba. Ezért Szlovákiának meg kellene őriznie a belső szabadságát az ügyben, hogy az euró mellett dönt-e, vagy attól függetlenedik.

Egy másik kereszténydemokrata politikus és parlamenti képviselő, *Radoslav Procházka* a helyzetet másként látja. Úgy véli, hogy az EU északi magjához való tartozásról van szó. Szerinte Németország ahhoz az északi civilizációs modellhez tartozik, amely egyrészt okult a saját történelméből, másrészt megvédi az egyén alapvető szabadságjogait, respektálja a vegyes tulajdonformát (amelyek mindegyike egyenrangú), megvédi a magántulajdont, a politikai pluralizmust. E civilizációs modellben a korrupció nem a normához tartozik, hanem büntetendő, s a hatalom gyakorlását intézményesen és nyilvánosan ellenőrzik.

Az ő nézete szerint a Németország melletti kitarítás nem azt jelenti, hogy alázatosan rá kell bólintani minden német ötletre, hanem azt, hogy az ország tartózkodjon attól, hogy a rendszer reformjára irányuló német erőfeszítéseket gátolja vagy bojkottálja. Tehát nem lenne helyes, ha Szlovákia szabotálná az eurózóna fiskális szempontból lelkiismeretesebb részének az erőfeszítéseit. Németország javaslatainak nagy része hasznos: például az eurokötvények elutasítása, az adósságnövekedés gátjának törvénybe foglalása, a közpénzek kezelésének felügyelete. Procházka úgy véli, hogy a hiperinfláció nem jó megoldás, és örül annak, hogy a németek ellenállnak a pénznyomás révén kínálkozó megoldásnak. Ráadásul az államnak csak az a feladata, hogy állampolgárainak biztosítsa a lehető legnagyobb mértékű szabadságot és biztonságot. Mindaddig együtt kell tartani Németországgal, amíg a vele való geopolitikai szövetség és benne a szabadság és biztonság erős. Szlovákiának, amely kicsi, gyenge, szegény és exportorientált ország (s ráadásul a hadserege is alig működik), önmaga megvédéséhez, fenntartásához szüksége van külső biztosítékra is.

Procházka azt tanácsolja tehát, hogy a szlovákok segítsék az eurózóna északi magját az európai pénzügyi rendszer újraformálásában, s az északi-német geopolitikai affinitásukat csak akkor cseréljék fel egy másikkal, ha az jobb eszközzé válik az állampolgárok szabadságának és biztonságának megvédésére. Nem zárja ki (sőt kívánatosnak is tartja), hogy a jövőben az intézményes kötelek vagy kapcsolatok ápolásához elegendő lesz számukra a lengyel–cseh vektor, de azt javasolja, hogy addig maradjanak meg a német opciónál.

CSEHORSZÁGI VÉLEMÉNYEK – TÚLSÚLYBAN AZ EUROSZKEPTICIZMUS

A cseh politikusok között sem akadt olyan, aki Sikorski berlini beszédére közvetlenül reagált volna. Véleményformáló értelmiségi körök azonban mindjárt megszólaltak, és nyomukban a közvélemény is. Mivel az utóbbiak úgy gondolták, hogy egy ilyen fontos beszédnek, amelyben mindnyájuk sorsáról van szó, ismerniük kell a tartalmát, követelni kezdték, hogy fordítsák le csehre, mert nem mindenki tud angolul. A *Lidové noviny* című napilap le is közölte a fordítást.¹⁷ Sikorski beszéde egyúttal alkalmat adott arra is, hogy újra felélénküljön az a vita, amely a csehek egyre erősödő euroszkepticizmusáról és a köztársasági elnök, Václav Klaus „EU-ellenességéről” szól.

A vitában az egyik oldalon álltak azok, akik a lengyel külügyminiszter beszédét üdvözlötték, példa nélkülinek és a lengyel–német viszony története miatt rendkívüli jelentőségűnek nevezték. A baloldali–liberális véleményformáló közbeszédben¹⁸ azt hangoztatták, hogy a hazai politikai elit azért nem reagált a beszédre, mert nincs se mondanivalója, se ötlete (s főleg nincs víziója) Európa jövőjével kapcsolatban, hiszen nem létezik világos cseh EU-politika sem. Ennek terepén az egyeduralkodó Václav Klaus, aki köztudottan ellensége az EU mélyítésének, föderális irányú fejlesztésének. Egyetlen véleménye a kérdésben az eurofóbiája, de konstruktív gondolatok nélkül. Még azok a cseh politikusok sem tudnak megoldást javasolni, akik az eurózóna megmentésének a hívei (mint a pénzügyminiszter, Miroslav Kalousek). Valójában csak a német–francia tandemet démonizálják. A baloldali liberálisok szerint a cseh politika „álláspontját” a vezető kormányerő, a Polgári Demokrata Párt (ODS) euroszkeptikus többsége dönti el, ami elsősorban az obstrukció pozíciója, és annak nyugodt elfogadása, hogy a kétsebességes Európa nem jelentene tragédiát az EU-ban mellékvágányra álló Csehországra nézve. Sőt, számukra az sem jelentene nagy megrázkódtatást, ha az Európai Unió szétesne, hiszen a cseh politikai elit ebben a vitában egyáltalán nem vesz részt. Az ellenzék szerint az euroszkeptikus kormányerő nincs tudatában annak, hogy az Unió (és az eurózóna) szétesése milyen hatalmas biztonsági kockázatot jelent.

A beszédet dicsérők szerint Sikorski azt is bebizonyította, hogy minden uniós tagállam bekapcsolódhat az EU-jövőjéről folyó vitába. Többen értékelték úgy, hogy bátor „alapbeszéd” volt: félelem nélkül vetette fel a helyzettel kapcsolatos alapkérdéseket: nemcsak a német feladatokat, a vezető szerep átvételének szükségességét fogalmazta meg, hanem azt is világosan leszögezte, hogy az euró és annak megmentése az alapvető feladat. Jacques Rupnik szerint talán a legfontosabb közép-európai külügyminiszteri beszéd volt az utóbbi húsz évben. A berlini lengyel megnyilvánulás azt igazolja, hogy a lengyel kormány (a csehvel ellentétben) tudja, hová tartozik, és azt a régi lengyel vitát, hogy ki a legnagyobb ellenség (Németország vagy Oroszország), már megoldották. Ez az, amit a

17 „Sikorski: Polsko a budoucnost Evropské unie” [Lengyelország és a jövőendő Európai Unió]. *Lidové noviny*, http://www.lidovky.cz/sikorski-polsko-a-budoucnost-evropske-unie-fex-/ln_nazory.asp?c=A111209_173737_ln_nazory_ape, 2011. december 10.

18 Jiří Pehe: „České ticho” [Cseh csend]. *Právo*, 2011. december 7. 6. o.; Miloš Balabán: „Dočkáme se českého Sikorského?” [Megéjük-e, hogy lesz cseh Sikorski?]. *Právo*, 2011. december 16. 6. o.

cseheknek meg kellene tanulniuk tőlük.¹⁹ Volt, aki azért értékelte nagyra a beszédet, mert jókor, jó helyen és a megfelelő ember mondta: egy lengyel az, aki a németekhez szól ilyen helyzetben, ráadásul az EU elnökeként és abban a pillanatban, amikor a lengyel gazdaság a legbiztosabb állapotban van az Unióban. Továbbá Lengyelország már „hagyományosan” az új tagállamok szószólója, helyettük is megfogalmazza nézetüket, érdekeiket.

A cseh(szlovák) privatizációt egykor irányító miniszter, Tomáš Ježek hatalmas erővel rendelkező, bátor miniszternek nevezte Sikorskit, aki veszélyes helyzetben volt képes azt mondani, hogy a német nemzet Európában nélkülözhetetlen. Többen vélték szép teljesítménynek a beszédet, amiért az Németországnak felemlégette az európai integrációért viselendő történelmi felelősségét, s amiért jelezte, hogy a németek és a franciák nincsenek egyedül az Unióban, s az elért eredményekhez az új tagállamok is hozzájárultak (a szlovákok és a lengyelek produkálják az EU-ban a legnagyobb növekedést). A megnyilatkozók között voltak, akik gratuláltak a lengyeleknek, amiért az Unió élén jobban megállták a helyüket, mint a csehek vagy a magyarok, és hogy olyan politikusuk van, akit otthon is erősen támogatnak, s jól is végzi a feladatát. De örültek annak is, hogy a lengyeleknek (legalább) vannak bátor politikusaik is.

A Sikorski beszédével kapcsolatos közéleti vitában minden fontos, aktuális cseh dilemmát újra felvetettek. Az egyik ilyen kérdés az, hogy az ország, a társadalom és a politikusok mennyire képesek a szolidaritásra, különös tekintettel a mentőcsomaghoz való viszonyulásra. Egy másik, hogy csatlakoznak-e a közös költségvetési és fiskális szabályok elfogadásához. Sokan úgy érzik, hogy ha ezeket elutasítják, akkor elkezdnek kihátrálni Európából, s visszafelé, Kelet-Európának veszik az irányt. Klaus államfő ellenkezése és húzódozása az EU-tól az orosz érdekszférába taszíthatja Csehországot.

Nem véletlen, hogy többen felvetették a Sikorski-beszéd cseh bírálóival szemben, hogy azok nagyrészt a cseh kicsinyesség és korlátoltság megtestesítői, akik sem az európai, sem a nemzeti szempontok alapján nem tekinthetők széles látókörűeknek. Voltak, akik úgy vélekedtek, hogy ilyen beszédet cseh állami vezető vagy csúcspolitikus nem lenne képes tartani, hiszen nincsenek meg hozzá sem a politikusi, sem az intellektuális kvalitásaik.

A vitát gerjesztette az a tény is, hogy a legutóbbi uniós csúcstalálkozókkal (2011. december eleje, illetve 2012. január eleje) kapcsolatosan a cseh államfő és a kormányfő olyan döntéseket hozott, amelyek nem a Sikorski-beszéddel összhangban születtek meg. Václav Klaus levélben értesítette Petr Nečas kormányfőt, hogy amíg ő hivatalban lesz (2013. március), nem fogja aláírni az új, szigorított költségvetési szabályokról szóló uniós egyezményt, mert azok radikális és forradalmi fordulatot jelentenek. Az EU ugyanis hamarabb akarja megszerezni az egyes tagországok költségvetése fölötti ellenőrzési jogot, és hamarabb akar büntetni, mint ahogy azt a nemzeti parlamentek elfogadják.

A cseh kormányfő 2012 januárjában, az európai tanácsi csúcstalálkozón – Nagy-Britannia mellé állva – nem fogadta el a szerződést. Döntését az ilyen horderejű kérdésekre vonatkozó népszavazás kötelezettségével és a köztársasági elnök üzenetével indokolta. Egyúttal azt is kifogásolta, hogy a megállapodást öt perc alatt kellett volna aláírnia, ami elfogadhatatlan. A kialakult helyzet a cseheknel az elnöki jogkörről folyó vitát váltott ki.

19 Karel Hvizďala: „Česká politika a spor o EU” [A cseh politika és az EU-ért folyó vita]. *Český Rozhlas*, http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/1004612, 2012. január 23.

Szakértők a lengyel külügyminiszter beszédéről kialakított nézetek ütköztetésekor nemcsak Klaus euroszepticismusát elemezték és értelmezték, hanem azt is, hogyan tekint az államfő az euró válságára. Rupnik például úgy látja, hogy az elnök ezt pusztán pénzügyi válságként kezeli, holott – ahogyan azt Sikorski megfogalmazta – az euró válsága politikai válság is. Klaus tehát nem képes átlátni, hogy ez a válság az európai projekt döntő pillanata, az egész Uniót, annak minden tagállamát veszélyezteti. Van, aki emiatt úgy vélte, hogy az elnök megismételheti Edvard Beneš egykori hibáját, amikor az a második világháború idején a müncheni diktátumot személyes árulásnak vette, és az országot már akkor Kelet-Európához, a Szovjetunióhoz kötötte.

Mások is hangoztatták, hogy nem helyes a klausi – „könyvelői” – módon hozzáállni az euróhoz és az Unióhoz. Az ugyanis épp azt hagyja figyelmen kívül, amit Sikorski hangsúlyozott: hogy a pénz emberi-társadalmi dolog, hogy nemcsak fizetőeszköz, hanem az egység szimbóluma is, hogy a pénz kölcsönzése bizalmat, megbízhatóságot előfeltételez, és hogy a visszafizetése erkölcsi kötelezettséget ró a felvevőre. A cseh kormány uniós politikáját bírálók szerint az Unió alapja a (lengyel külügyminiszter által többször hangsúlyozott) felelősség és a szolidaritás, amelynek a csehek valójában nincsenek a birtokában. Az ilyen előfeltételeket, mint értékeket, nem lehet számokban kifejezni, nem lehet „megszámolni”, ám az európai civilizáció ezeken alapul. Ezt a lengyel kormány átérzi, ezért ott vannak államférfiak; Csehországban ezek hiányoznak: az egyetlen (Václav Havel), akit annak lehetett nevezni, éppen meghalt.²⁰

Karel Schwarzenberg, a jelenlegi cseh kormány külügyminisztere 2012 januárjában, egy németeknek adott interjújában reagált a Sikorski beszédében megjelent problémákra.²¹ A beszédet a lengyel politikai gondolkodás „kopernikuszi fordulatának” nevezte. Hozzátette: csak remélni lehet, hogy a németek jól, helyesen értik, amit a lengyel külügyminiszter mondott. Schwarzenberg megerősítette, hogy a németek sokat nyertek a többi tagállam könnyelmű eladósodásán. Sikorskival szemben azonban ő úgy ítélte meg, hogy az euró bukása nem jelenti az Unió végét, mert a pénz, bár fontos, de csak eszköz, az Unió pedig politikai projekt. Ő is fontosnak tartotta a demokratikus kontrollt. Úgy vélte, hogy Brüsszel mindent ellenőrizni akar, amit csak lehet, ám ez nem feltétlenül helyes. A német (francia) irányítás kérdésére úgy reagált, hogy csak módjával, és csak rövid ideig engedjék meg maguknak, hogy diktáljanak, mert a kis országok erre érzékenyek.

A Sikorski beszédét bíráló értelmiségi közeg az euroszeptikusok nagy csapata. Klaus – aki csak közvetve szólalt meg – az euróövezet létrehozását bírálta, és azt magyarázta, miért nem kellene Csehországnak részt vennie az euró megmentésében. A probléma kiindulópontját a zóna országainak különböző teljesítőképességében és eltérő fejlettségében látta. Sikorskival ellentétben, ő az eurózóna szétesését el tudja képzelni, sőt annak nyugodt leveleznylésére – a csehszlovák közös pénz problémamentes szétválasztásakor szerzett tapasztalatokra hivatkozva – ajánlkozott is. Az euróövezet szétesését nem

20 Karel Hvizďala: „Čas po Václavu Havlovi aneb O účetnickém a státnickém přístupu k EU” [A Václav Havel utáni idő, avagy az Európai Unió könyvelői és államférfiúi megközelítése]. *Český Rozhlas*, <http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/zprava/996865>, 2011. december 30.

21 A *Spiegel*nek adott interjút a cseh rádió weboldalán 2012. január 10-én kivonatossan közzétették: „Rozhovor s Karlem Schwarzenbergem” [Beszélgetés Karel Schwarzenberggel]. *Český Rozhlas*, <http://www.rozhlas.cz/cro6/internet/zprava/1001969>.

tartja veszélyesnek Csehországra nézve, mivel szerinte akkor a cseh gazdaság az exportját Kína, India, Oroszország (a növekedés igazi központjai) felé irányíthatja (ahogyan azt Németország már több éve teszi). Úgy vélte, hogy az Európai Unióban most nem várható növekedés.²²

Az euroszeptikusok másik „szóvivője” a Klaus-párti, polgári demokrata (ODS) európai parlamenti képviselő, Jan Zahradil. Ő sem közvetlenül Sikorski beszédére reagált, hanem a fiskális uniót megalapozó brüsszeli szerződés szövegére. Azt mondta, hogy „annak, aki csatlakozik a brüsszeli csúcson kidolgozott szerződéshez, tudnia kell, hogy országának költségvetéseit Berlinben fogják ellenőrizni”. Ezzel kifejezte a szkeptikusok fő érvelését: minden olyan döntés, amely az uniós tagállamok szorosabb összekapcsolására születik, a német uralom veszélyét jelenti.²³ A németektől való félelem pedig a nemzetállam-építő cseh történelem régi hagyománya és hathatós eszköze.

Alexander Tomský közgazdász, aki Sikorski régi jó ismerősének vallotta magát, a beszédet – különösen annak a szétesés apokaliptikus következményeire figyelmeztető szándékát – csúcspolitikus szájából elhangzott hisztériaként jellemezte. Rosszindulatúan megkérdezte, hogy talán csak nem arról van szó, hogy a lengyelek több pénzt kapnak az Uniótól, mint a tíz új tag együttvéve? Azt akarta vele sugallni, hogy az Unió megszűnése ezt a forrást apasztaná el. Ő is úgy vélte, hogy a zóna szétesése nem lenne apokaliptikus, ha szervezeten és jól irányítva menne végbe (ahogyan nekik sikerült szétválasztaniuk a csehszlovák koronát). Úgy gondolja, hogy amit Sikorski véd, az az irányított, központosított gazdaságba (ilyen a fiskális és pénzünió) vetett hit. A kifejezetten aszimmetrikus gazdaságok pénzegysége egyre gyakoribb oszcillációkhoz vezet (az erőknek kárt okoz, a gyengéket megsemmisíti). A nagy konszernnek persze szeretik az olyanfajta harmonizálást, amely túlhatalmat ad nekik, csak hogy mindenféle gazdasági haladást, előrelépést a kis- és középvállalkozások találjanak ki. Tomský kifejtette azt is, hogy bármely pártról legyen is szó, a karrieristák szeretik az Unió nem ellenőrzött központi hatalmát, és hogy ezt ne leplezzék le, kitalálták a „centralizációs mesét”. A Sikorski által előrevetített apokaliptikus pedig akkor biztosan el fog érkezni, ha továbbra is építik azt, ami már régen nem működik.²⁴

A Sikorski-beszédre más cseh *közigazgatási és gazdasági szakemberek is reagáltak*.²⁵ Egy körkérdésre adott válaszukban azt taglalták, hogy az euró, az övezet és az Unió válságának milyen pénzügyi és gazdasági vonzatai vannak, különösen Csehországra nézve. Többen felvetették, hogy a cseh politikai elitnek nem kellene úgy tennie, mintha a válság őket nem érintené. Ellenkezőleg: a cseh gazdaság olyan erőteljesen kapcsolódik az eurózónához és Németországhoz, hogy ha nem törekszik az EU közepébe, akkor nagyon gyorsan érdektelen perifériává alakulhat. (Ez érvényes Magyarországra

22 Hvížďala: „Čas po Václavu Havlovi...”.

23 Zdeněk Velíšek: „EU rozdělenější nebo jednotnější (až na výjimky)?” [Az EU megosztottabb vagy egységesebb (néhány kivétellel)?]. *Český Rozhlas*, <http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/zprava/988856>, 2011. december 12.

24 Alexander Tomský: „Apokalypsa Radoslawa Sikorského” [Radoslaw Sikorski apokaliptiszse]. <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/alexander-tomsky.php?itemid=14954>, 2011. december 5.

25 A körkérdés adatai: Jan Macháček: „Měla by se česká diplomacie připojit ke slovům polského ministra Sikorského?” [Csatlakoznia kellene-e a cseh diplomáciának Sikorski lengyel miniszter szavaihoz?]. *Hospodářské noviny*, <http://dialog.ihned.cz/machacek/c1-53913490>, 2011. november 30.

is.) A meghívottak szerint az euró és az Unió válsága körüli cseh csend azt sugallja, mint ha egyeznének a vélemények abban, hogy mivel Csehország nem tagja az eurózónának, semmi baja sem származhat a válságból.

Sikorski beszéde alkalmat adott arra, hogy a cseh közvélemény is hallassa hangját az EU ügyeiről, problémáiról szóló vitában. A hozzászólások, blogok többségéből áradt a németektől való félelem és a lengyelek „nagyot akarásának” kigúnyolása. Egyúttal sokan mutattak rá arra, hogy az EU centralizálása nem lenne más, mint amit Európának ez a fele már többször megélt, akár német, akár orosz fennhatóság alatt. Különösen érzékenyen értelmezték Sikorskinak az EU közös bevándorlási politikájára vonatkozó javaslatát. Volt, aki arra figyelmeztette a lengyeleket, hogy megalázó, ahogyan a németek által lakott területeken a lengyelekről beszélnek, ahogy velük bánnak.

A társadalom „mélyében” is kézzelfogható következménnyel járt az a tény, hogy „kevéske sajátjukból” nekik is meg kell segíteniük az eurózónát. A Nemzetközi Valutaalapnak szánt „cseh hozzájárulás” – az uniós igények szerint – 3,6 milliárd euróra rúgott, ami sokakat felhaborított. Ezért a cseh kormány végül 1,5 milliárd eurós (38 milliárd cseh korona) keretet hagyott jóvá. De az is elég volt ahhoz, hogy az EU autoritása csökkenjen, a szkeptikusok száma viszont növekedjen.

A cseh kormánynak a Sikorski-beszédhez és az utána következő brüsszeli eseményekhez, folyamatokhoz való viszonyulása, különösen időhúzó, kivárási taktikája azt sejteti, hogy *az euroszeptikus cseh kormányzat valójában nem kíván csatlakozni az euróhoz*. Ezért minden olyan eseményt, fejleményt, ami ezt a halogatást lehetővé teszi, a szkeptikusok támogatnak, felkarolnak.

A BESZÉDDEL KAPCSOLATOS „MAGYAR VONATKOZÁSOK”

Magyarországon a beszédet általában csak megemlégették, és időnként fűztek hozzá egy-egy rövid megjegyzést. Nem ismertették részletesen, nem fordították le, nem vitáztak róla vagy a benne megfogalmazott problémákról. De Sikorski Európa- és németpárti beszéde egyes cseh megszólalókat arra ösztönözte, hogy néhány megjegyzés erejéig Magyarország helyzetét is összefüggésbe hozzák vele. A *Hospodářské noviny* című újság közép-európai rovatvezetője, Martin Ehl a lengyeleket és Sikorskit követendő, pozitív példaként állította Orbán Viktor és annak Magyarországára elé.²⁶ Szerinte a lengyeleket is köti a saját történelmük, ám most a lengyel kormány, sőt a társadalom nagyobbik része is képes volt legyőzni a németektől való félelem történelmi örökségét. Javasolta, hogy a magyarok és miniszterelnökük a lengyel fejlődésről vegyenek példát. Azt nem említette, hogy a lengyeleket az 1990-es évek elején hitelezőik²⁷ nagymértékben megszabadították attól, ami Magyarországot évtizedek óta a leginkább gúzsba köti: akkor Lengyelország államadosságának ötven, illetve hetven százalékát elengedték. Magyarország ilyen „ajándékot” nem kapott senkitől.

26 Martin Ehl: „Maďaři svázani dějinami” [A történelmük által gúzsba kötött magyarok]. *Hospodářské noviny*, <http://dialog.ihned.cz/komentare/cl-54497660-martin-ehl-madari-svazani-dejinami>, 2012. január 23.

27 A Párizsi Klub, illetve a Londoni Klub.

Schwarzenberg külügyminiszternek is volt alkalma, hogy a Sikorski-beszéddel összefüggésben Magyarországot emlegesse. Amikor kifejezte dühét amiatt, hogy a cseh kormányfő nem írta alá a fiskális politika szabályaira vonatkozó uniós megszorítást, arra hivatkozott, hogy az elnöklő Dánia, amely nem tagja az eurózónának, az euró megmentését tűzte ki fő elnökségi célul. Hozzátette: *sőt, még Magyarország is hajlandó aláírni a fiskális uniós szerződést.*

A *Právo* című napilap vezető kommentátorának, Jiří Hanáknak is volt elítélő megjegyzése a magyarokra a Sikorski-beszéd kapcsán. Amikor azt ecsetelte, hogy Lengyelország a visegrádi négyes legfontosabb állama, szemére vetette saját miniszterelnökének, Petr Nečasnak, hogy a Nemzetközi Valutaalapnak adandó kölcsön ügyében, valamint az új uniós szabályok kérdésében ő mégis Magyarországra ment konzultálni, nem pedig a lengyelekhez. Ahhoz az országhoz fordult, amely most sajátos demokrácia-gyakorlata miatt nem népszerű Európában, és amely a Valutaalap „emlőjéhez van ragadva”. Ezt a tényt egyszerre vélte nevetségesnek és siralmasnak.²⁸

KÖVETKEZTETÉSEK

A lengyel külügyminiszter berlini beszédének hatására újra előkerült a közép- (kelet-)európai térség évszázados alapkérdéseinek egyike, a német befolyás, a német dominancia ügye. A német hatás, a német gazdasági és politikai erő most uniós keretek között érvényesül, aminek ténye évek óta lappangó téma a V4-országok közéletében. A fentiek is igazolják, hogy társadalmaink nem azonos módon, nem egyforma intenzitással, nem azonos történelmi reflexek alapján reagálnak erre a helyzetre. Sikorski most olyan erővel elevenítette fel ezt a témát, olyan szokatlan és erőteljes megoldást javasolt, hogy előhívta vele a régi reflexeket. Ezekből leszűrhető az a tanulság, hogy a magyar közélet mintha természetesnek venné a „német Európa” érvényesülésének megnyilvánulásait, a szlovák közélet pedig egyértelműen el is fogadja azt. A cseh közélet éles vitákat folytat és nyugtalanodik miatta, a lengyel közéletet pedig nyilvánvalóan mélyen megosztja.

2012. március 4.

28 Jiří Hanák: „Marné čekání” [Hiábavaló várakozás]. *Právo*, 2011. december 17. 6. o.